

# UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša**  
v Ljubljani, Franciškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.  
Vse leto velja . . . 10.— K  
pol leta . . . 5.— "  
četrt leta . . . 2:50 "  
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostopne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 16 h  
dvakrat . . . 14 "  
trikrat . . . 12 "  
za nadaljnja uvrčenja od petit-vrste po 10 h.  
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnin, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravišтво Učiteljskega Tovariša**  
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 11. jan. 1918.

## Kranjsko ljudskošolsko učiteljstvo — brez draginjskih doklad.

Kranjski deželni odbor je priznal z veljavnostjo od 1. julija 1917 ljudskošolskemu učiteljstvu draginjske doklade, ki sicer niso bile primerne sedanjim strašnim draginjam, ki pa je vendar bilo učiteljstvo vobče z njimi zadovoljno. Skupni deputaciji, obstoječi in članov Deželnega slovenskega učiteljskega društva in iz Slovenske Zveze, ki je intervenirala na deželni odbor zaradi teh dokladov, je povedal deželni glavar, da se stalno te doklade ne morejo dovoliti, vendar se bodo v dobi vojne dovoljevale od časa do časa. In res je sklenil deželni odbor, da dovoli kranjskemu učiteljstvu doklade za čas od 1. julija do 31. decembra 1917. Z vso gotovostjo smo z ozirom na glavarjeve besede pričakovali, da deželni odbor dovoli kranjskemu učiteljstvu doklade v isti višini tudi za dobo od 1. januarja do 30. junija 1918, kakor jo je dovolil, oziroma podaljšal vsem deželnim uradnikom in vsem ostalim deželnim uslužbencem.

Toda — varali smo se! Pred nami stoji žalostna resnica, da je deželni odbor kranjskemu učiteljstvu z dnem 1. januarja 1918 draginjske doklade — ustavil!

Zakaj ta nezastlišani, naravnost prekruti sklep deželnega odbora v tem času, ko je naša eksistenca brez draginjskih dokladov absolutno izključena, in ko nam brez draginjskih dokladov proti katastrofi, ki je v svojih strašnih učinkih in posledicah neopisna in nedozidna?

Vmes je prišla enkratna državna draginjska doklada. Dne 13. novembra t. l. je namreč državni zbor sklenil, da je vlada pooblaščenca razdeliti za leto 1917 med vse avstrijske dežele 70 milijonov kron v svrhu, da dobi učiteljstvo brez razlike in brez ozira na že prejete podpore enkratni prispevek za nabavo svojih potrebščin.

Sklep državnega zbora je tako jasn in tako nedvoumen, da ga lahko razume

in pravilno tolmači vsak otrok: brez vsake razlike in brez vsakega ozira na to, kar je kjerkoli in kadarkoli učiteljstvo že prejelo kakršnihkoli podpor ali doklad, gre vsemu učiteljstvu iz državnih sredstev enkratni prispevek, da si more z njim nabaviti svoje potrebščine: obleko, hrano, obutev itd. In sicer bi moral biti ta enkratni prispevek že izplačan v polnem znesku do 15. decembra t. l.

Amipak kar je vsemu svetu jasno in nedvoumno, to mora biti — če je količkaj mogoče — na Kranjskem popačeno in izkrivljeno, in sicer tako, da je učiteljstvo prikrajšano in tepeno! A kar je pri tem prežalostnem dejstvu najžalostnejše, je to, da delajo na škodo in v krivico učiteljstva tisti, ki so poklicani, da bi delali nje-mu v korist, ali pa da bi vsaj branili njegove pravice — ne pa da bi ga brezdušno kruto in podlo metali v brezno obupnosti in bede ter mu samovoljno jemali to, kar mu je dovolil državni zbor in kar mu je nakazala centralna vlada!

Koliko pa se kak nemško-nacionalni od sovraštva do slovenskega učiteljstva prenasledni dvorni svetnik meni za sklepe državnega zbora in za nakazila centralne vlade, dokazuje ta najnovejši kranjski škandal, ki kriči do neba po osveto, ker hočejo ubogo kranjsko učiteljstvo opleniti za zneske, ki mu gredo glasom sklepa državnega zbora!

Na račun in na škodo učiteljstva so začeli — mešetariti! In sicer je posegel vmes zli duh, ki ne more koncem oči videti slovenskega učitelja, ker ga prešinja nemško-nacionalna zagrizenost in ga dviga nad vse sklepe strahovita domišljavost, da je on deželni šolski svet, a naše šolstvo in učiteljstvo je njegov pašalik! Čujemo z vso gotovostjo govoriti, da je dvorni svetnik vitez Kaltenegger, referent v upravnih zadevah, de facto pa spiritus agens deželnega šolskega sveta, napačno tomači jasni in določni sklep državnega zbora. Namignil je deželnemu odboru, da naj od državnega prispevka 1.017.000 K, ki pripadajo na Kranjsko, odtegne 50% na že izplačane draginjske doklade v letu 1917, 50% pa naj si zaračuna na draginjsko doklado v letu 1918! Deželni odbor se je seveda takoj oprijel tega Kalteneggerjevega nasveta — ter je prikril v tem smislu svoj sklep!

Toda vlada je uvidela, da je tako mešetarenje prvič na kvar onemu učiteljstvu, ki mu je državni prispevek namenjen, drugič pa je na kvar ugledu državnega zbora, ki njega sklepov vendar ne kaže na ta način omalovaževati in brskirati, čeprav se z njimi ne strinja kak dvorni svetnik, ki je že davno dozorel za — penzion! Kratkotomalo: vlada se drži sklepa državnega zbora! Zato pa je moral deželni odbor svoj prvotni sklep predrugačiti. In sicer je storil to v tem smislu, da prevzame in izplača učiteljstvu državni prispevek. Obenem pa je dal tudi izraza Kalteneggerjevemu pogubnemu vplivu v dodatnem sklepu, da ustavi učiteljstvu draginjsko doklado za leto 1918, ako osrednja vlada ne prispeva k tej dokladi 50%.

Jako se bojimo, da vlada odgovori negativno. In če se to zgodi, bo kranjsko učiteljstvo edini stan pod božjim solncem, ki ostane v teh strašnih časih brez draginjskih doklad! Ogroženi so torej njega eksistenčni pogoji, in v prsih se dvigajo kletve, ki naj zagrmé z vso grozno silo nanj in na njegovo brezdušno dušo, kdor je kriv tega plena na tujem imetju!

Državne podpore bi morale biti izplačane do 15. decembra t. l. v polnem znesku. Leto se nagiblje h koncu, a državnih podpor ni! Deželne podpore so ustavljene. Kranjsko učiteljstvo stoji brez sredstev tikoma ob vprašanju: Kako živeti? Ali naj s svojci vred gremo živi v grob?

V tem strašnem položaju smo preživeli svete božične praznike, ko so naši trinogi in krvniki plaval v razkošju ob bogato obloženih mizah, ob penečem se vinu...

Na centralni vladi ni bilo zadržka, da bi ne mogli pravočasno izplačati draginjskih dokladov, saj je v parlamentu izjavil sam ministrski predsednik, da je vlada pripravljena takoj izplačati na vsako deželo pripadajoči znesek, kakor hitro dobi od deželnih odborov dolžne predloge. Deželni odbor torej ni storil svoje dolžnosti, zato pa hoče sedaj nakazati vsakemu po 200—300 K predajma na državno podporo. Kdo mu je dal to pravico, da na ta način frčka in razmeta državni denar? Ali ni na svetu nobene pravice več? Ali je kranjski učitelj nema žival, ali pa je še avstrijski državljani?

Prosimo, povejte nam, kaj si naj v tem času nabavim za 200 ali 300 kron? Še mrtvaške rakve ne, da bi me kot človeka položili v grob! Morda toliko strupa, da končam sebi in svojem žalostno eksistenco — pokopljejo pa nas naj na občinske stroške! Naši trinogi in krvniki bi poskakovali od veselja, da so nam s svojimi naglavnimi grehi pomagali s slovenskega sveta! Nezaslišano, neodpustno in neopravičljivo je, kako ravnamo z nami! Ljudje, ki imajo še srce v sebi, se prijemljejo za glavo, ko čujejo, kake stvari se gode v državi, ki hoče biti ustavna in enakopravna ter ki ima svoj ljudski parlament — in to v tem času, ko govoré, da prihaja demokracija v deželo!...

Ako bi dobil vsak ob pravem času v polnem obsegu izplačan državni prispevek, bi že lahko nakupil zase in za svoje najpotrebnejše stvari. Pomisliti moramo tudi, da cena vsem najpotrebnejšim stvarim vsak dan raste, in da tega, kar bi lahko kupil danes, jutri več ne morem kupiti, ker je na ceni poskočilo; torej sem dvakrat oškodovan, ker nisem pravočasno dobil podpore. Kdo mi povrne škodo: ali dvorni svetnik Kaltenegger ali deželni odbor?

Če pa bo kranjski učitelj dobival le po malem manjše zneske, bo njegova, od države mu namenjena podpora razdrobljena in razmlinčena na drobtine, ki jih bo lahko sproti porabil, in ko bo vse to po kapljah izplačano, ostane kranjski učitelj cerkveni miši enak: praznih rok in praznega želodca bo klet svoje usode in svoje zatiralce!

Poudariti moramo še eno: Dokler nam bodo izplačevali te predumne, ni misliti na deželne mesečne doklade, in deželni odbor si bo na ta način prihranil lepe tisočake, ki jih bo pristradalo — učiteljstvo! In od dobrega milijona kron, ki bi ga moralo učiteljstvo dobiti že 15. decembra, teko lepe obresti v — deželno blagajnico; mi pa, ki nam je ta milijon kron namenjen — stradamo po zaslugi svojih zavetnikov v deželnem šolskem svetu in v deželnem odboru!

Ko je Deželno slovensko učiteljstvo zvedelo o tem atentatu na življenske interese kranjskega učiteljstva, je takoj storilo potrebne korake, da po možnosti prepreči nesrečo.

## LISTEK

### Idila srbske ljudske šole.

O vsem dobrem govorimo danes le z rabo preteklega časa. Z lepimi preživljenimi dogodki se tešimo v teh težkih časih. Marsikomu je ostal kot rezultat vsega dosedanjega dela le spomin.

Potrebo šol in naobrazbe nam je ravno vojna tako jasno pokazala, da so se poskrili vsi tisti, ki jim je bila dosedaj trn v peti. Namenil sem se danes pokazati idilo stare srbske ljudske šole, ker je zanimiva in prirčna obnem.

Srbski učitelj je živel v selu res idilično življenje. Niso ga trle materialne skrbi, niso ga preganjali šolski hujskači. Pripisovati je bilo to ugodnim razmeram Srbije, v katerih je živela še pred balkansko vojno.

Šole so bile navadno zelo prostorne in občina je imela navadno tam tudi svojo sobo za kake eventualnosti. Poleg učitelja je stanoval v šoli še »famulus«. To je za nas popolnoma nov pojem. Imeno-

vali bi po naše tega človeka »šolski duh«, ki je z ozirom na svoje lastnosti ali dober ali slab »Famulus« je bil šolski sluga, kuhar in reditelj. Po planinskih predelih, kjer so sela precej raztresena, so bile šole bolj redke. Od daleč je prihajala deca in ostajala čez noč v šoli. Ležišča so bila iz desk, odeje so pa prinašali učenci s seboj. Z njimi vred je spal tudi »famulus« in pazil na snago in red v spalnici. Ob četrtkih so pa prinašali starši deci hrane, ki je obstajala iz sira, kajmada, kruha, luka, slanine in suhega sadja. Famulus je pa kuhal in delil hrano kakor je vedel in znal in izgledal je pri tem kot sedem dobrih let...

V Srbiji je ohranjenih še danes vse polno lepih narodnih običajev, ki v marsičem spominjajo tudi na naše.

Nam popolnoma tuji običaji so pa takozvane »slave«, ki jih najdemo pri Srbih in pravoslavni Rumunih.

Slava je domač praznik, ki sega daleč nazaj v prvo dobo krščanstva. Na tisti dan, ko je sprejel praded krščanstvo, se obhaja slava, navzlic temu se pa vrše slave le v zimski dobi in sicer od sv. Luke do Vel. noči. Gospodinja speče »slav-

ski kolač«, ki mora imeti štiri pečate s začetnicami J. H. (Jezus Hristos), za kar uporabljajo posebni leseni pečat. Nekateri pa pečejo takozvane »kičene kolače«, ki so včasih naravnost umetniško izdelani. Različne živali, cvetje in listje se uporabljajo in zelo sem se začudil, ko sem našel na enem kolaču natančno tako narajeno tičico, kakršno sem videl na pogost Potokarjeve matere na Kalu pri Sentjanžu na Kranjskem. Majhna reč, ki pa mnogo pove. Pripravi se tudi »žito«. To je kuhana in zmleta pšenica, ki se pomeša z medom in stolčeni orehovimi jederci. Dalje se postavi na mizo posoda z vodo in vinom ter voščena sveča. Zove se popa, da blagoslovi pripravljene jedi in pijačo ter da razlomi kolač. Tega držita pop in gospodar, ga med pevanjem obračata in gošča slednjič razlomita. Kolač se služi družina z žitom, vinom in kolačem. Potem pa prihajajo sorodniki in znanci ter čestitajo »srečno slavo«. Domači jih služijo z omenjeno jedjo in pijačo. Slovesno razpeloženje vlada v hiši ves dan in tudi še naslednji.

Ožji sorodniki so pa zvani na obed ali večerjo. Če je pa na dan slave post, se

na dan postijo, naslednji dan se pa uživajo mesne jedi. Izjema na slavi je, da se za »Džurdžnjco« in slavo Iljino ne pripravljajo žita.

Ena najlepših slav je pa brezdvomno takozvana »šolska slava«, ki se obhaja na dan 14. januarja po pravosl. koledarju. Praznuje se takrat god sv. Save, ki je cerkveni in šolski patron. Sv. Sava je bil znamenit srbski menih na Sv. Gori Atos in bil kasneje spoznan svetnikom. Na ta praznik slavijo vse šole slično kot ob drugih slavah privatne hiše. Žito in drugo oskrbi občina in kolač razlomi s popom takozvani »domačin«, ki opravlja svoje dostojanstvo eno leto. Komur pa da po obredu kos kolača, je določen za bodočega »domačina«.

Zbrano je na slavi učiteljstvo z vso šolsko mladino. Pri obredu se poje sv. Save himna, katere začetek slove:

Uskliknimo s ljubavju  
svetitelju Savi  
srbske crkve i škole  
svešteničkoj glavi!  
Tamo venci, tamo slava,  
kdi naš pastir Sava spava  
Pojte mu Srbi pesmu i utrojte!



Odbor imenovane naše deželne organizacije je sklenil:

1. Vlada se prosi, da nemudoma nakaže deželni odboru državni prispevek 1.017.000 K, ki se naj izplača učitelstvu **takoj** kot enkratni nabavni prispevek.

2. Odbor »Deželnega slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani« konstatira, da je državna podpora za leto 1917 **enkratno izplačan prispevek**, kakršnega so dobili vsi uslužbenci deželni in državni vseh kategorij; učiteljstvo tedaj namesto od dežele od države.

3. Vlado se prosi storiti potrebne korake, da bo deželni odbor vojvodine Kranjske izplačeval deželne vojne draginske doklade tudi za leto 1918 v isti izmeri, kakor jih dobivajo vsi javni nastavlenci vse Avstrije.

4. Predujem 200—300 K **učiteljstvo odklanja**. To ni v smislu sklepov državnega zbora. S tem se podaljšuje termin izplačevanja državnih podpor.

Ti predlogi so bili v obliki spomenice dne 21. decembra 1917 poslani: ministrskemu predsedstvu, naučnemu in finančnemu ministru, deželni šolski svetu, Jugoslovanskemu klubu, državnemu poslanca dr. Ravniharju in dr. Lovru Pogačniku ter našemu časopisu.

Dvignili smo ves aparat, da prepričamo nesrečo. Kakor sedaj vidi javnost, se moramo boriti celo za to, kar nam priznata državni zbor in vlada. Imamo v vsakem pogledu in za vsak slučaj tako dobre prijatelje, da nas zanje lahko zavida ves svet! In kakor smo prepričani, da zmaga naša pravična stvar, tako smo obenem uverjeni, da pride dan plačila tudi tem našim prijateljem. Vsaj za nas bo to resnično lep in velik dan!

## Vojna.

### DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA „RDEČI KRIŽ“ IN DRUGE VOJNOPO-MOŽNE SVRHE.

Ob IV. štajerskem vojnem dnevu so darovali dečki na okol. šoli v Celju 5278 K; Janez Robič, šolski ravnatelj in Fran Zacherl, učitelj v Ljutomeru za »Rdeči križ« po 5 K v mesecu decembru, 10 K; skupaj 6278 K.

Danes izkazanih . . . . . 6278 K

V zadnji štev. izkazanih . . . . . 286.019'19

Skupaj 286.081'97 K

### VII. VOJNO POSOJILLO.

Fani Žebre, nadučiteljeva soproga v Starem Trgu pri Ložu, 3000 K; vodstvo ljudske šole v Hinjah, 2000 K; Martin Zarnik, nadučitelj v p. v Trnovem na Notranjskem, 1000 K; šolska občina Slavina na Notranjskem, 1000 K; slovenska trgovska šola v Ljubljani, 1000 K; s posredovanjem šolskih vodstev in učiteljskih zborov na deških ljudskih šolah v Ljubljani se je podpisalo VII. vojnega posojila in sicer na I. mestni deški ljudski šoli 75.400 K, na II. 70.700 K in na IV. 56.200 K; skupaj 210.300 K.

### Srednje šole.

Josip Wester, c. k. gimn. ravnatelj v Novem mestu, 1000 K; dr. Fran Perne, c. k. gimn. profesor v Ljubljani, 20 K; skupaj 1020 K.

Danes izkazanih . . . . . 1020 K

V zadnji štev. izkazanih . . . . . 66.457'38

Skupaj 67.477'38 K

Po obredu se služijo vsi navzoči z žitom, vinom in kolači. Na slavnostni obed so zvali šolski dostojanstveniki in popa. Po kosilu pa se začne zbirati narod okoli šole. V sobe pa se nanosi jedi in pijače, da se šibe mize...

Ves narod se gosti. Zunaj na šolskem dvorišču pa svirajo cigani kolo. Narod raja in peva. Mladina in žene so odšle domov. Deca je že v lepem snu in vendar jim še noge ritmično udarjajo — še rajajo v veselem kolu...

Tam v šolskih sobah pa še sede gazde in razgovarjajo, ugibajo, politikujejo... Presrčen je ta šolski praznik, vezi med šolo in domom se nanovo utrde. Sploh je bila šola v Srbiji vedno torišče vsega narodnega slavlja.

V poletnem času pa so »preslave«, katere slavi vse selo. Primerjali bi jih lahko v enem oziru z našim prošenjem. Dopoldne služi pop božjo službo in po njej se pomika litija (procesija) po selu in polju. Popoldne se pa začne zbirati narod pri šoli na »vašaru«. To je ljudska veselica in malo sejm. Staro in mlado se vrti v lepem kolu. Po dve, tri skupine ciga-

### DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

|                                   |              |
|-----------------------------------|--------------|
| Glasom izkazov v »Učit. Tovaršu«: |              |
| Za »Rdeči križ« itd. . . . .      | 286.081'97 K |
| III. vojno posojilo . . . . .     | 278.848'69   |
| IV. vojno posojilo . . . . .      | 2.761.438'—  |
| V. vojno posojilo . . . . .       | 10.314.807'— |
| VI. vojno posojilo . . . . .      | 418.450'—    |
| VII. vojno posojilo . . . . .     | 210.300'—    |
| Srednje šole . . . . .            | 67.477'37    |

Skupaj 14.337.403 04 K

### Važna odredba za učitelje-vojake.

V vojaški službi v zaledju se nahajajoči in za frontno službo nesposobni učitelji državnih, deželnih in občinskih šol, ki pripadajo stanju moštva, se morajo nanovo pregledati, da se ugotovi stopnja njih sposobnosti. Tisti, ki so spoznani trajno za frontno službo nesposobne, se za dobo od 31. decembra 1917 do 15. julija 1918 provizorično oproste, če morejo dokazati z dokumenti, da so izprašani (državno) za učiteljsko službo in da imajo imenovalni dekret. — Učitelji, ki so klasifikovani za stražno službo, so od tega provizoričnega oproščanja izvzeti in morejo biti oproščeni od nadaljnjega vojaškega (črnovojniškega) službovanja le na podlagi predlogov od kompetentnih oblasti. — V to provizorično oprostitelno odredbo niso všteti za pomožno službo kvalifikovani obvezanci prezenčne službe. Nadaljno oproščanje v smislu tega odloka provizorično oproščanih učiteljev se zgodi potom splošnega oprostitelnega postopanja. Tak provizorično oproščeni, ki o njih do srede junija 1918 ne pride definitivna oprostitelna odločitev, morajo biti k nadaljevanju vojaške službe zopet pozvani na dan 16. julija 1918. — Ta odlok se glasi: M. A. 130.057 (Ldw.-Erl. des M. f. L. V. E. G.) L. Nr. 500.194 vom 29. November 1917.

## Pozdravljeni!

### VSEM ROJAKOM.

Z veliko vero in upanjem pošiljamo prvo številko »Jugoslovana« v jugoslovanski svet. V globoki zavesti težke naloge prosimo vse enako in druge dobro misleče, da nas podpirajo z besedo in dejanjem. Prva številka kaže, kakšni smo. Kjer koli bomo našli pametno misel in plodno zmožnost, bomo vzeli oboje in ju zanesli z ljubeznijo v srca našega naroda.

S temi besedami je opremilo uredništvo prvo številko »Jugoslovana« ter ga poslalo širom slovenskega ozemlja. In — odkritosrečno rečeno — razveselili smo se tega našega glasnika boljše in srečnejše naše bodočnosti.

Prva številka »Jugoslovana« nam je nehoti v spomin poklicala vse one boje, vse one bridkosti, vsa ona preganjanja, ki jih je moralo pretrpeti ravno slovensko napredno učiteljstvo — ko je ostalo zvesto svojemu vzvišenemu poklicu, svoji neomajni lastnosti značajnosti, odkar je zagospodovala v lepi slovenski deželi stranka, ki si je nekdanj zapisala na svoj prapor besede: »Pogin slovenskemu naprednemu učiteljstvu!« — a ki sedaj nastopa očiščena in prerojena na onem delu slovenskega ozemlja, koder je nekdanj bučalo od krika bratomornega boja.

In mož, ki je nekdanj šel — sam sin očeta učitelja — pod devizo »Pons asinorum« v boj proti značajnemu slovenskemu učiteljstvu — je slednjič dobil pravo pot in začrtal slovenskemu narodu cesto, ki mu mora prinesiti najlepšo bodočnost. Ime tega moža dandanes izgovarjajo v

slovenskem narodu z ono pobožnostjo, ki je lastna edino le temu narodu.

Slovensko napredno učiteljstvo je bilo v svoji pretežni večini že davno prepričano, da po tej poti, kakor jo je začrtal v slovenski javnosti sedaj tako zaničevani, a nekdanji nekronani kralj vojvodine Kranjske, ne more iti dalje, zakaj ta pot je vodila slovenski narod naravnost v pogubo.

In kar si je napredno učiteljstvo že od nekdanj želelo in po čemer je od nekdanj hrepenelo — po zedinjenju vsega južnoslovenskega naroda — ta prekrasna misel je našla ravno v možu, čigar ime je danes geslo in program slovenskega naroda posebe in jugoslovanskih narodov sploh, tako trdno podlage, da je ne zrahlja nihče več!

Naša deklaracija z dne 30. maja je naša zvezda vodnica!

Leta 1906, je zborovalo v Belgradu vseslovensko učiteljstvo, in s ponosom lahko zapišemo, da je bilo takrat ravno slovensko napredno učiteljstvo oni glasnik, ki je že zahteval in priporočal duševno združitev vseh jugoslovanskih učiteljskih organizacij v eno skupino. Načelo kulturnega združenja smo večkrat pozneje poudarjali in zagovarjali. Slovensko napredno učiteljstvo — žal — takrat ni doseglo svojega smotra, ker so se tej nameri postavili nasproti vsi oni faktorji, ki se dandanes rujejo javno in na skritem proti naši deklaraciji. Pač pa je le-to učiteljstvo občutilo trdo pest onih naših protivnikov ravno v sedanjem času, zakaj izkusili smo maščevanje; lišne preiskave, zaslišavanja, preganjanja, konfinacije itd. itd. — A le-to nas ni nikakor ostrašilo, temveč se danes stoji slovensko napredno učiteljstvo na tistem stališču kakor leta 1906, in to smo ravno pokazali s svojim manifestom z dne 10. septembra 1917, sprejetim na seji upravnega odbora naše Zaveze.

Danes lahko s ponosom dvigamo glave, zakaj danes mora pač vsa slovenska javnost priznati, da je ravno slovensko napredno učiteljstvo jasno pokazalo, da je bila njegova politika že od nekdanj slična oni politiki in onemu programu, ki sta dobila svojo posebnost v velikem mislecu, našem nekdanjem političkem nasprotniku — pokojnem dr. Kreku.

Ta politika pa ni dobila niti najmanjšega odmeva v onih naših tovariših, ki so jih proti nam tako radi izigrali ravno sedanjji najboljši privrženci majniške deklaracije, češ, glejte jih, to so pravi narodni pionirji — a vi!?

Pač — uživati so ugodnosti na naš račun — a mi smo bili komaj, komaj deležni nekaterih drobtin, ki so jim padale z oblozene mize.

In ti veliki možje, ki so se vedno izkazovali kot pravi junaki pri zatiranju svojih naprednih tovarišev, nimajo danes toliko poguma, da vržejo iz svoje sredine moža, ki ga po razumu zdrav, sicer pa preprost mož in mu izreka svoje neupanje.

### Žalostni spomini!

Ob pogledu na »Jugoslovana« in na živahno, najlepše sadove obetajoče političko gibanje širom slovenskega ozemlja, so pač pozabljeni vsi ti žalostni spomini, so osušene vse one nebrojne solze, ki so jih prelile naše žene ob preziranju povodom oddaj raznih službenih mest, so preobljena vsa politička preganjanja — vam kličemo: Pozdravljeni! — Podajmo si roke in strnimo se v močno falango, politično z delom navdušeno med slovenski narod in izpolnimo zadnjo željo pokojnega dr. Kreka:

»Bodite složni v delu za narodno bodočnost, bodite neumorni v stremljenju po združenju, bodite nevinajni v veri, da pride dan osvoboditve in svobode«.

## Načrt preustrojitve našega šolstva.

### VII.

Od strani »Zaveze« sem sprejel tudi jaz nalog sodelovati pri načrtu o preosnovi našega šolstva. Za to nalogo sem bil kajpada takoj navdušen. Človek pač rad kuje načrte, najreže pa načrte o šoli in šolstvu. Sicer pa sem prepričan, da je reforma našemu šolstvu krvavo potrebna.

Nakrat pa se mi oglasi v srcu rezko, jedko vprašanje, ki ga hočem sedaj postaviti tudi tovarišem v »Zavezi«. Vprašanje namreč:

Čemu vse to? Čemu vse to idealno delo? Ali bo ves ta duševni napor imel kakšno praktično vrednost? Ali bo kateri izmed merodajnih činiteljev upošteval to naše pošteno delo, in kakor ono tudi sloni na pravičnih premislah? Ali imamo moč v sebi, da te svoje nazore na katerisibodi način uveljavimo tam, kjer o obliki in smeri šole odločajo, oziroma kjer bodo odločevali?

Evo! Ne slepimo sami sebe. Saj je vse učiteljsko delo dosedaj še preveč nosilo pečat idealizma, in bore malo je bilo praktično. In če nima biti praktično, no, potem je vse skupaj le blesteč turnir, o katerem bodo morda bardi pevali, a drugega tudi nič ne prinese ne nam, ne šoli, ne narodu.

Poreče kdo: »To naj nas pri tem delu nikar ne moti. Mi izgotovimo čimbolj podoben in sistematičen načrt, in ko ga izgotovimo, ponudimo ga komur gre. In če ga dotični ne sprejme, mi si peremo roke in lahko rečemo: Svojo dolžnost smo storili«.

Ne, prijatelji! Menim, da s tem svoje dolžnosti nismo storili niti najmanjše, in naše delo bi na ta način postalo res le — poza in fraza. Naše delo za preosnovo našega šolstva ne prične, še manj pa konča z izdelovanjem načrta.

Načrt je mrtva črka, in če bi bil tudi sprejet, mu jedva živ element, t. j. učiteljstvo poda vsebino. Šolstva ne bomo preosnovali z načrtom, na katerega lahko ob vsaki priliki in nepriliki potrkamo, češ — saj ga imamo, pa še kakšnega; drugo pa naj bog pošlje po svoji previdnosti. Tak načrt, oziroma tako mnenje o načrtu bi bilo slednjič še nam samim na škodo.

Načrtu moramo tedaj podati tisto mero in kri. Ali bomo to zmogli? Da, kakor hitro bomo imeli zaslonbo v širokih masah naroda. Narod pa in njegovo mišljenje predstavljajo dandanes še njegove politične stranke. Vemo pa, katera stranka prevladuje danes v naši ožji domovini. Zdaj pa pridite z modernim, naprednim načrtom na dan! Da pri načrtu o preosnovi ljud. šolstva ne gre v glavnem zato, ali naj otrok prične pohajati šolo s 6. ali 7. starostnim letom, in ali naj hodi v ljudsko šolo 7 ali 8 let, o tem ste menda vsi prepričani.

Gre za duh, ki naj vlada v šoli; za predmete, ki se bodo učili v nji; za csebe, ki bodo učile; za način, kako se bo snov učila; za možnost, kdo bo tega deležen, ne da bi ga ovirala usoda nizkega ali visokega rojstva. Za to gre. In zato začnimo preosnovo ljudske šole najprej pri sebi, pri učiteljstvu! Vržimo zastarele okove od sebe. Izobrazimo se predvsem

nov svira in svira. Vse je praznično oblečeno, ves dragoceni nakit vidiš ta dan. Domači in bližnji katedžije točijo raznovrstno pijačo, tam v sencih pa se sučejo jarci in prasci na raznju. Tudi slepi glaslar svira na svoje žalostne gusle in poje o kraljeviču Marku o Kosovem Polju...

Ta dan si gost zvan ali nezvan v vsaki hiši. Ta dan je gazda posebno resen in razpravlja se o slavni pradedih porodice (družine). Slovesno razpoloženje vlada vsepovsod. V treznosti in veselju se razhaja narod.

Božo Račič.

## To in ono izza preteklih dni.

### XIX.

Danes pa nekaj malega iz studijske dobe!

Začetkom julija leta 1878, smo na Ljubljanskem učiteljskem maturirali prvi četrtoletniki; do leta 1877. je imelo namreč to učiteljske le troje letnikov. — Deželni šolski nadzornik za ljudsko šol-

stvo na Kranjskem je bil tačas Rajmund Pirker, vnet »Nemec«, pravi tip takratnega političnega režima v vojvodini Kranjski. Ravnatelj Ljubljanskega učiteljskega pa je bil Blaž Hrovath, Nemec kranjskega kopita, prej gimn. učitelj, bilokrat in optimala forma. Verouk je poučeval J. Klemenčič, blag, prijazen in dobrosrčen gospod. Glavni učitelji pa so bili: Jos. Celestina, znan spisovatelj slov. matem. učnih knjig, večš strokovnjak; Leop. pl. Gariboldi, mnemotehnik; Viljem Linhart, dober metodik; Jak. Praedika, štaj. Slovenec, prej strokovni učitelj na dež. meščanski šoli v Celju. Na vadnici so poučevali: J. Eppich, J. Gerkman, Jos. Sima, zagrizen nemčevalec, mnogoletni okrajni šolski nadzornik v pol. okraju Kamniškem in urednik zloglasne »Laibacher Schulzeitung« ter Iv. Tomšič, izdajatelj in urednik izbornega mladinskega lista »Vrtec«, ki še danes izhaja, sicer v tisti obliki kot za Tomšiča, a ne v tisti vrlini in tistem duhu. Učitelj glasbe je bil znan slov. skladatelj A. Nedved, direktor nemške »Filharmonične družbe« v Ljub-

ljani, rodom Čeh, a učitelj telovadbe Julij Schmidt, rodom Prus. »Risanje je učil in nekaj časa tudi kaligrafijo — J. Kromberger. Mož je v svojih urah čenčal o vsem mogočem, le o tem je malo pravil, kar bi bil — moral. Seve smo gojenci med njegovim »poukom« čas uporabljali za razna opravila, ki se niso tika- la — risanja. Jaz vsaj nisem kaj profitiral pri Krombergerju. Najbolj mi je o njem ostalo v spominu to, kakšne preglednice mu je provzročala — perspektiva... — Izmed vseh tu naštetih učiteljev menda živi samo še V. Linhart, ki biva danes kot upokojeni štaj. dež. šolski nadzornik v Gradcu.

Absolventov-uciteljsčnikov nas je bilo leta 1878. petnajst v Ljubljani. Izmed teh je do danes umrlo čvetero, štirje pa se nahajajo že v zasluženem pokoju. Aktivno službujočih učiteljev nas je še sedem ter bomo, če bo res in to hoče usoda, obhajali k letu štiridesetletnico svojega učiteljevanja, h kateri Vas, tovariši uredniki, že danes prav vlnudno vabi

Vaš udani

Slamoštev.